

— Deernis, mijnheer, deernis! De rovers hebben mij misschien belasterd. En hoe zal ik mij dan verdedigen?

— 't Is al genoeg, man. Naar Aalst!

De overste gelastte enige soldaten de zanger weg te voeren.

Een paar dagen later werd Janneken opgeknoopt; zijn lijk begroef men op 't galgenveld.

't Was de laatste terechtstelling van medeplichtigen van Jan De Lichte.

Maria-Theresia regeerde veertig jaar over België. De toestand van het land werd veel gunstiger. Een goed bestuur waakte voor rust en orde. De nijverheid begon weer te bloeien. Vooral de landbouw verbeterde.

Jan De Lichte's herinnering bleef echter levendig. Zijn levensbeschrijving ging over van vader op zoon; zij die als jongelingen de rover gekend hadden vertelden van hem aan hun kinderen.

Maria-Theresia werd opgevolgd door haar zoon Jozel II. Deze vorst was zeer hervormingsgezind. Al zijn nieuwe bevelen en inrichtingen wekten misnoegdheid en verwekten op de duur een omwenteling.

't Oproer werd gestild.

't Oostenrijks bestuur eindigde in 1792 met de komst der Fransen. Toen braken weer droevige dagen aan.

Immers, de Franse republikeinen vielen als ware roofvogels België binnen. En waar zij 't slechte voorbeeld gaven, lieten ook allerlei verdorven lieden zich niet onbetuigd. Nogmaals ontstonden er benden rovers, binders, moordenaars, die in de bossen scholen en Vlaanderen onveilig maakten.

Wij denken aan Bakelandt (1) en zijn trawanten in West-Vlaanderen; aan de binders in 't Land van Aalst! Napoleon's streng bestuur herstelde de veiligheid.

Zegenen wij de vooruitgang der beschaving, onze wijze wetten en onze krachtige regering. Helaas! er zijn nog schelmen, maar 't gerecht legt er spoedig de hand op.

Moge de beschaving zich steeds meer en meer uitbreiden, zodat iedere mens zijn plichten kenne.

(1) Men leze « Bakelandt en zijn grote roverbende uit het Vrijbos », uitgave « De Vlaamse Boekhandel », te Antwerpen.

NAWOORD.

Enkele bijzonderheden, in verband met ons verhaal moeten wij hier nog aanstippen. Allereerst over de dieventaal.

Wij vertelden, dat de rovers onder elkander een bijzondere spraak hadden, welke spraak door 't volk eenvoudig dieventaal genoemd werd.

Wie vervaardigde die taal? Zulks is moeilijk uit te maken. Een dieventaal bestond in schier alle landen. Wij noemen ze Bargoens, de Fransen Argot, de Bohemers Hantyrka. Mensen, die een goede ontwikkeling gekregen hadden, maar zich op slechte wegen begaven, van kwaad tot erger kwamen, werden dikwijls medeplichtigen van rovers. Hebben zulke gasten de dieventaal misschien opgesteld?

Die spraak verschilt van streek tot streek. In Vlaanderen werd vooral die van 't dorp Zele gebruikt.

Eertijds woonden in enige gehuchten dier gemeente talrijke leurders. Dezen trokken ver weg om hun waar te verzetten. Onder-een bedienden ze zich altijd van 't Bargoens.

Dichter Prudens van Duyse heeft in 't Bargoens een drinklied gemaakt, op de stemme van Pierlala. 't Eerste couplet delen we hier mede met de vertaling:

Mosken dokt en flipken roei;
't Maast kan tiger as flens.
Ge sjoert hier eens 'en leutige koei.
Me fokken naar zoo lens.
When zijn ze leven 't buizen beu,
En zijt gij vóór geen doddigheid peu,
Sa, knullen, buist, tralallala
Tralallala larderala.

O vrouwtje geef een pot met bier
't Is smakelijker dan melk.
Ge ziet hier eens een vrolijke hoop.
We komen van dicht en ver.
We zijn nooit het drinken moe,
En zijt ge niet voor vadsigheid bang,
Sa, makkers, drinkt, tralallala
Tralallala larderala!

We schrijven dit couplet nog eens neer, om er enige bemerkingen bij te maken.

De woorden van 't Bargoens zijn klaarblijkelijk veranderd en ontleend aan andere talen. Natuurlijk kwamen de lieden, die deze

Janneken de Zanger aan de galg. (Blz. 721)

taal gebruikten, op hun tochten in aanraking met gasten uit andere landen. Van weerskanten nam men woorden van elkander over.

Bijvoorbeeld « peu », in de zesde regel, komt van 't Frans « peur » « bevreesd ».

« Koei », in de derde regel, zal wel verwant zijn met « kooi », dat men o.a. in Zeeuws-Vlaanderen nog hoort als in: Er stond een grote kooi volk in de straat: Er stond een grote menigte volk in de straat.

Sommige woorden zijn onveranderd als naar = dichtbij, en beu = moe, er genoeg van hebben. Woorden komen in de ene streek met deze, in de andere met die betekenis voor.

Want Bargoens werd in talrijke gewesten gebruikt.

De Rector van de O.L.V.-Monsterkerk van Roermond, Ch. Creemers, vertelt in zijn aantekeningen over het dorp Stramproy van leurders, die in de Limburgse Kempen verbleven en hun handel vooral in Duitsland dreven.

« Zij werden, verhaalt de schrijver, Teuten genaamd. Ze vormden onderscheidene gezelschappen of compagnieën, die enkel uit personen waren samengesteld, welke uit eene Teutenfamilie voortsprongen of althans ingezetenen waren der plaats, die tot dat gezelschap behoorde. Elk gezelschap stond op zich zelf en vestigde zich in een of ander gewest van Duitsland, waar het zijn handel dreef en daarin door geen andere compagnie gestoord werd. »

Die Teuten hadden ook hun bijzondere spraak. De schrijver geeft een staaltje op als volgt:

1° « Es der olmse kluf ni mi wilt brögelen, gift hi de kas aen zin olmse knülle, un spoort in de sloorkas. Die olmse mos rober te dan so gut es der olmse kluf. »

2° Die Kesselführer rölsutsen in goor mit die klufs en brögelhudschen kwint paen bi nol un vitse nol, un brögelen witsenhoed un nicht gresiken. »

De vertaling volgens Is. Teirlinck, naar wiens woordenboek van Bargoens we de belangstellende lezer verwijzen en waaruit we de meeste bijzonderheden over de dieventaal geput hebben, luidt als volgt:

1° Als de oude boer, zijne boerderij niet meer wil bestieren, geeft hij ze over aan zijn oudsten zoon, en gaat hij het kleine huis bewonen in de nabijheid der bouwhoeve. De oude boerin rookt dan zoo goed als de oude boer. »

2° « De Teuten drijven handel in koper met boeren en burgers, winnen geld met honderden en duizenden, dienen God en niet den duivel. »

Een ander Bargoens is dat van Roeselare in West-Vlaanderen, dat vroeger vooral gesproken werd door de bewoners der Nieuwmarkt.

Wie Roeselare kent, weet ook van de Nieuwmarkt te spreken en van haar eigenaardige bewoners.

De Nieuwmarkters zijn ook handelaars, die verre reizen doen om hun goederen, dekens, linnen, schilderijen, enz. te verkopen.

We zouden nog meer over 't Bargoens kunnen schrijven, maar genoeg. Dat we de mannen van ons verhaal zich niet meer van die spraak deden bedienen, geschiedde om de gang van 't boek niet te verbreken. Immers, dan zouden we telkens genoodzaakt geweest zijn, tussen haakjes of in voetnota's de vertaling te geven. Wij vonden het beter een enkel voorbeeld te geven en dan op 't Bargoens terug te komen in ons nawoord, wat we dan ook gedaan hebben.

Alleen willen we nog vermelden dat ook in de bende van Cartouche zulk een « argot » gebruikt werd.

't Leven van Jan De Lichte en zijn handlangers werpt een schrill licht op de verlopen eeuwen, op de zogenaamde goede tijd.

Ja, men hoort dikwijls spreken over « de goede oude tijd ».

In die zogenaamde goede oude tijd werden onze gewesten dikwijls te vuur en te zwaard verwoest voor nietige redenen.

In die zogenaamde goede tijd moesten talrijke ongelukkigen, beschuldigd van hekserij, 't schavot beklimmen of werden ze wreed-aardig gemarteld.

En wie ijt niet bij het lezen van staaltjes der rechtpleging in die zogenaamde goede oude tijd?

België was in de vroegere eeuwen een wingewest, een speelbal der Staatskunde. 't Was ook 't slagveld van Europa.

Moest nog veel vroeger de boer hof en akkers verlaten, om zijn heer als soldaat te dienen, in de XVIIIe eeuw mocht hij wel thuis blijven, maar — helaas — hoe dikwijls werden zijn landerijen vertrappt, verwoest door vreemde huurlingen, die hier de geschillen hunner meesters kwamen beslissen?

't Gevolg dier talrijke oorlogen was niet zelden hongersnood.

Vóór 't jaar 1000 was de ellende zo nijpend, dat men mensen doodde en verslond, dat reizigers door uitgehongerde wanhopigen overvallen en gedood werden om tot spijs te dienen.

Ook in de eerste helft der XVIIIe eeuw heerste er een hongersnood. Nu waren zijn gevolgen niet zo schrikkelijk als in de eerste eeuwen. Maar niettemin leed een groot deel der bevolking gebrek.

Sommige mensen werden misdadigers, geraakten van kwaad tot erger, vormden een roverbende.

Zo ging het met de bandietentroep van Jan De Lichte. Een krachtig bestuur ontbrak. Immers Frankrijk trok ons land binnen, maar moest krijg voeren.

Zo ging het ook later na de inval der Franse republikeinen. Ook toen was er een tijd lang regeringloosheid. De Franse gelukzoekers hadden de bevolking uitgezogen. Weer vormden zich roverbenden, waarvan die van Bakelandt in West-Vlaanderen de geduchtste was. Wie over deze laatste meer wil weten, leze ons « Bakelandt en zijne

grote roverbende », bij de uitgever dezes.

Eens 't bestuur hersteld, werd er een eind gemaakt aan die schurkenstreken van dieven, inbrekers en moordenaars.

Jan De Lichte stierf op de markt te Aalst, Bakelandt op die van Brugge. Maar de laatste ondervond, dat de tijden milder waren geworden.

De Lichte werd op de pijnbank gemarteld en dan geradbraakt.

Bakelandt werd niet gefolterd — de Fransen hadden de pijnbank afgeschaft — maar werd voor straf onthoofd.

De zogenaamde goede, oude tijd! Wie wenst die terug. Helaas! onze eeuw heeft ook schrikkelijke gebreken. Ook thans leven nog misdadigers. Maar 't is hun niet meer mogelijk jaren achtereen een gewest te overheersen en onveilig te maken.

't Zal ook nuttig zijn nog een beknopte geschiedkundige uiteenzetting te geven over enige ambtenaren of instellingen waarvan ons verhaal sprak.

We hoorden nog al veel over de baljuw van Velzike.

De baljuw was een ambtenaar uit de vroegere tijd, toen de dorpen nog onder 't bestuur stonden van een heer. De baljuw vertegenwoordigde de meester.

De grote steden, zoals Gent, kozen, in Vlaanderens bloeitijd, hun eigen bestuurders. Maar de opperheer van 't land, de graaf, had zijn vertegenwoordiger, de baljuw.

En wie was de Provoost-generaal?

Dit hoog ambt werd ingesteld door Karel V. De Provoost moest waken over de orde; aan hem werden de misdadigers, vagebonden overgeleverd. Tot zijn beschikking had hij een troep gewapenden.

De Groot-Provoost van 't Franse leger — de Fransen waren immers meester in ons land — moest dus ook rechten over de gevangen bendeleden.

De Raadspensionaris begeleidde de stoet, die De Lichte naar het schavot voerde. De Raadspensionaris was in de stad een gewichtig persoon. Hij werd gekozen onder diegenen, welke 't meest thuis waren in de ordonnantiën en wetten.

Hij leidde de processen der stad, onderzocht de stukken, gaf raad in netelige kwesties en voerde gewoonlijk op belangrijke vergaderingen 't woord.

't Was de Raadspensionaris, die het vonnis van de roverhoofdman aan het volk voorlas.

In de loop van ons verhaal deelden we reeds mede, dat ten gevolge van sommige gebeurtenissen de Fransen in 1740 meester werden van ons land. In 1740, door het verdrag van Aken, kwam België terug aan Oostenrijk; Maria-Theresia was de vorstin.

Deze verstandige keizerin voerde talrijke hervormingen in. Onder meer schafte ze in al haar Staten de pijnbank af.

De lezer heeft een gedacht van wat die pijnbank was. Voorzeker

boezemde ze de misdadigers een hevige schrik in. Maar wij ijzen vooral bij de gedachte, dat onschuldigen gemarteld werden.

En dit geschiedde!

Immers, 't vroeger gerecht was zeer verschillend van 't onze.

Thans moet de rechtbank bewijzen, dat de beklaagde schuldig is.

Vroeger moest de beklaagde aan zijn rechters bewijzen, dat hij onschuldig was.

En dit was soms moeilijk.

De laster deed haar ellendig werk. De betichte werd gemarteld, om hem bekentenissen te ontlokken. En menige onschuldige bekende iets, wat hij nimmer gedaan had... doch om bevrijd te worden van de helse martelingen.

Wie zal ons zeggen, hoeveel ongelukkigen aldus gans onplichtig geleden hebben?

De Franse republikeinen verbrandden 't marteltuig, dat hier en daar aanwezig was; zij vernielden het als een barbaarsheid, het mensdom onwaardig.

En met recht.

De overheid moet de boosdoeners straffen, en onschadelijk maken. Maar ze heeft het recht niet een naaste te folteren.

Nogmaals, die dagen zijn voorbij.

En hoe is België's uitzicht veranderd!

Vele dier bossen, waarin vroeger de misdadigers schuilden, zijn uitgeroëid. De grond is vruchtbaar akkerland geworden. De boer vreest niet meer, dat ruwe krijgslieden de vruchten van zijn noeste vlijt zullen roven, dat ze hun hoeve zullen in brand steken, wat vroeger — ons verhaal spreekt er ook van — maar al te dikwijls gebeurde.

Wij reizen niet meer met rammelende, schokkende postkoetsen, die dan nog door soldaten moesten beveiligd worden tegen stoutmoedige gasten als De Lichte.

Een uitgebreid net van spoorwegen bedekt als een spinneweb 't kleine België en als schelmen het nogmaals wagen de goederentreinen te bespringen, dan worden ze onmiddellijk gevat en gestraft.

Immers 't gerecht, de politie verschilt ook verbazend van de veiligheidswacht uit de vroegere tijd.

Geen schavotten worden nog op de markt van Aalst opgericht. En de burgers van die stad zijn nog geen getuigen geweest, als hun vaders, van weerzinwekkende straftonelen.

Al is de doodstraf wel niet afgeschaft in België, toch wordt ze nooit uitgevoerd, maar steeds vervangen door levenslange gevangenschap.

Heren als de Creil, die hun onderhorigen beschouwden gelijk werkvee, hebben uitgediend.

Stedelingen en dorpelingen, burgers en boeren, allen staan onder dezelfde wetten en allen zijn voor de wet gelijk.

Onze steden zijn niet meer verlaten als in de tijd der vreemde heersers, die zich hier zo dikwijls dwingelanden toonden en wier persoonlijkke belangen voor die hunner onderdanen gingen.

't Gras groeit niet meer in de straten van Antwerpen, Brussel, Gent, Aalst en andere plaatsen, die nu bloeien door nijverheid en handel.

Thans zijn wij onze eigen meesters, we zijn vrij en de vrijheid is de kostbaarste gave.

Moge België steeds verschoond blijven van regeringloosheid, welke de ergste gevolgen na zich sleept!

En waarom hebben wij u Jan De Lichte's leven verhaald?

We mogen geen vreemdelingen wezen in onze geschiedenis; we moeten weten hoe de vroegere tijd was; des te beter zullen wij onze eeuw waarderen, de zegeningen van een geregeld bestuur, van een verstandig wettenstelsel, van een duurzame vrede.

Ook kan zo'n verhaal tot lering strekken.

We maakten kennis met gevallen jongelingen, slachtoffers van een verwaarloosde opvoeding, zoals de treurige held der geschiedenis; met jongelingen ook, die de raad van de ouders in de wind sloegen, die een eerste stap op de slechte weg zetten, een tweede, een derde en eindelijk snel naar beneden gleden.

Ouders, neemt toch de opvoeding uwer kinderen ter harte! Ook in onze tijd staat zo menige jongeling, zo menig meisje, zo menige man of vrouw voor de rechtbank als slachtoffer van verwaarloosde opvoeding. Dat is vreselijk!

En dan de onheilen van de drank! Hoe menige verslaafde aan de alcohol werd, als door een boze geest, naar de bende der rovers gedreven.

Groot is de mens, die zijn ondeugden overwinnen kan. Die zichzelf beheerst, is sterker, dan wie een stad inneemt, zei de allerwijste koning.

E I N D E

Lees in dit nummer het vervolg en slot van « JAN DE LICHT »

Nr 61

TWEEDE JAARGANG

30 NOVEMBER 1949

GALG EN SCHAVOT

WEKELIJKSE UITGAVE

PRIJS PER NUMMER : 4 FRANK

Uitgave van
«DE VLAAMSE BOEKHANDEL», Provinciestraat, 42, ANTWERPEN
(Handelsregister van Antwerpen nr 33.297)

HANS VAN HOORENBEEK

JAN DE LICHTÉ

en zijn zwarte Roverbende

VLAAMSE BOEKHANDEL — ANTWERPEN

HANS VAN HORENBEEK

JAN DE LICHTTE

gevolgd
door

ABEL POLLET

VLAAMSCHE BOEKHANDEL — ANTWERPEN

HANS VAN HOORENBEEK

JAN DE LICHTÉ
EN ZIJN ZWARTE ROOVERBENDE

gevolgd door

ABEL POLLET
EN DE BENDE VAN HAZEBROEK

Snellooper aan de galg

Den volgenden morgen moest De Lichte weer voor zijne rechters verschijnen.

Wel was hij gewilliger dan den vorigen dag, maar toch trachtte hij zijne misdaden te verbloemen.

Langzaam slechts bekende hij; zoo duurde het tot in de maand November, eer zijn proces was afgelopen.

— Gevoelt ge geen berouw? vroeg de rechter.

— Neen!

— Geen wroeging? Ook niet als ge denkt aan al het leed door u veroorzaakt, aan de ellende in zoo menig gezin gebracht!

— Ik heb berouw over eene daad.

— Over welke?

— Over den moord van een klein kindje,

dat in zijn wiegske lag. Mijn eigen kind was verongelukt... 'k was zot van droefheid: 'k wist niet wat ik deed; ik had dat wicht moeten sparen, en ook zijne ouders.

— En denk dan eens aan al die kleinen, wier geluk ge verstoordet. Niemand legde u toch iets in den weg! Ge zijt nog jong, ge hadt een eerlijk burger kunnen wezen en nu...

— Ik weet, ik ben vervloekt! Bah, 't zal morgen gedaan zijn.

Maar toen hij in zijne cel lag naderde hem de priester en zeide:

— Jan, morgen zal het niet gedaan zijn. Morgen begint voor u de eeuwigheid. Bedenk het toch!

— Maar er is voor mij niets meer te doen.

CXXXIV	Ontsnapt	493
CXXXV	Op 't Wolvenhol	498
CXXXVI	Dorothea's dood	500
CXXXVII	De list	501
CXXXVIII	Een net wordt gespannen	504
CXXXIX	Een angstige nacht	508
CXL	Raymond	509
CXLI	Op 't kasteel	512
CXLII	Te Sotteghem	516
CXLIII	De Vlaming-Engelschman	520
CXLIV	Het onweer	522
CXLV	In de « Bonte Os »	524
CXLVI	Een geheim	526
CXLVII	De overval	530
CXLVIII	Het geheim ontsluit	532
CXLIX	Te Godveerdeghem	534
CL	De gevangenneming van IJzeren Simon	538
CLI	In de gevangenis	540
CLII	Een geheimzinnig briefje	542
CLIII	De slaper	544
CLIV	Naar Otterghem	548
CLV	De klopjacht	551
CLVI	In het bosch	554
CLVII	De gevangenneming van Jan De Lichte	556
CLVIII	Het proces	558
CLIX	De vreeselijke werken van den beul	562
CLX	Het einde	564
CLXI	Besluit	568
CLXII	Nawoord	569

Abel Pollet en de bende van Hazebroek

I	De misdadigers	573
II	De misdaden te Calonne op de Leye en te Lacon	575
III	De smokkelaar	579
IV	De vluchtelingen	582
V	De misdaad van Crombeke	586
VI	In doodsgevaar	588
VII	De verliefde boer	590
VIII	In de herberg	594
IX	De vermeende kooplieden	597
X	De vergadering	600
XI	Een misdadig plan	604
XII	De roover gekastijd	606
XIII	Eene angstige wandeling	610
XIV	Naar Violaines	616
XV	Half twaalf	618
XVI	Het drama	620
XVII	Naar Hazebroek terug	622
XVIII	De ontdekking	627
XIX	De angst van een moordenaar	628
XX	Eene gansche reeks misdrijven der bende Pollet	633
XXI	Hoe Abel Pollet vier jaar gevangenisstraf opliep	637
XXII	Nieuwe schelmstukken	639
XXIII	De liedjeszanger	643
XXIV	De moord te Lacon	646
XXV	Met vriend Theophiel Deroo op stap	648
XXVI	Rond Ieperen	653
XXVII	Te Estaires	655
XXVIII	De veekoopman — De leurder	658
XXIX	Te Dadizeele	661
XXX	Stoutmoedige inbraken	663
XXXI	Een moedig meisje	667
XXXII	Nog eene vergeefsche reis	670
XXXIII	De afgezant	672

XXXIV	Te Ieperen	
XXXV	Ter herinnering	
XXXVI	De vermoemde boer	
XXXVII	Een nieuw lid	
XXXVIII	Naar Rumbek	
XXXIX	De geheimzinnige brief	
XL	Weer te Ieperen	
XLI	Verleid	
XLII	Te Dottignies	
XLIII	Het sterfbed	
XLIV	De raadpleging	
XLV	De voorspelling wordt waarheid	
XLVI	Ruzie	
XLVII	Het schelmstuk te Thiennes	
XLVIII	De verlatene	
XLIX	Het ongeval	
L	De kastijding	
LI	Weer bijeen	
LII	Terug naar huis	
LIII	De terugkeer	
LIV	Pollet's verlof	
LV	Misdaad te Locre	
LVI	Het trouwe hondje	
LVII	't Kasteel Roux	
LVIII	Een dreigbrief	
LIX	Een roepstem uit het gasthuis	
LX	't Voorlaatste plan wordt gemaakt	
LXI	Een schelmstuk te Oostvleteren	
LXII	In 't hospitaal	
LXIII	Pollet loopt eene rammeling op	
LXIV	Naar Rousbrugge	
LXV	Hun laatste misdrijf	
LXVI	De aanraking met het gerecht	
LXVII	De aanhouding	
LXVIII	Overbrenging naar Bethune. — Ge	
LXIX	genissen	
LXX	Nog aanhoudingen	
LXXI	Deroo en August Pollet bekennen	
LXXII	Abel Pollet bekent	
LXXIII	Vader en zoon	
LXXIV	Eerste confrontatie	
LXXV	Te Abeele	
LXXVI	Tweede confrontatie	
LXXVII	Een onverwachte aanhouding	
LXXVIII	Een nieuw bezoek in het gevang	
LXXIX	Derde confrontatie	
LXXX	Onderzoek over den moord te St-Ven	
LXXXI	Vierde confrontatie	
LXXXII	Eene huiszoeking	
LXXXIII	Stemmen uit het gevang	
LXXXIV	Lapar voor de rechtbank	
LXXXV	De Fransche beschuldigen	
LXXXVI	Naar St-Omer	
LXXXVII	De eerste dag	
LXXXVIII	De tweede dag	
LXXXIX	De derde dag	
XC	De vierde dag	
XCI	De vijfde dag	
XCI	De zesde dag	
XCI	De zevende dag	
XCI	De achtste dag	
XCI	De negende dag	
XCI	De tiende dag	
XCI	Naar Bethune	
XCI	Rond en in de gevangenis	
XCI	Een angstige nacht	
XCI	De guillotine	
XCI	De aankomst van den beul	
XCI	De laatste Zondag. — De laatste	
XCI	nacht	
XCI	Buiten het gevang	
XCI	De oprichting der guillotine	
XCI	Het ontwaken	
XCI	De laatste oogenblikken	
XCI	De terechtstelling	
XCI	Naar 't hospitaal	
XCI	Besluit	